

VREDNOST VODE – ČE JE SKRITA, BO PREZRTA

mag. STANKA CERKVENIK¹

Povzetek

Voda je najdragocenejši vir življenja. Številni dogodki v zgodovini človeštva so pokazali, kako pomembni sta lahko voda ali odsotnost vode za življenje ljudi. V zadnjem stoletju smo bili v razvitem delu sveta prepričani, da je voda naravno neomejena, varna in poceni, njena dostopnost pa nekaj povsem samoumevnega. Voda je postala tako globoko vpeta v naše vsakdanje življenje in delo, da je postala skoraj nevidna. Vendar hitra rast prebivalstva, gospodarski razvoj in podnebne spremembe vse bolj povečujejo izzive, povezane s kakovostjo vode in njeno razpoložljivostjo. Si lahko predstavljate svet brez vode? Za več kot 2 milijardi ljudi, ki živi na območjih skrajnega pomanjkanja vode, domišljija ni potrebna. Prišel je čas, da pripoznamo »pravo« vrednost vode. Le tako bomo lahko sprejeli boljše odločitve o tem, kako jo zaščititi in uporabljati. Pri tem pa se odpira vprašanje, kako določiti pravo vrednost vode. Na videz enostavno vprašanje, na katerega odgovor vsekakor ni preprost. Dejstvo je, da ne obstaja le ena »prava« vrednost vode. Kako jo torej prepoznati, da ne ostane skrita in prezrta.

Ključne besede: cena vode, podnebne spremembe, pomanjkanje vode, vodna kriza, vrednost vode, vrednotenje vode.

Abstract

Water is the most precious source of life. Many events in human history have shown us how important water or the absence of water can be to human life. In the last century, in the developed part of the world, we were convinced that water was naturally unlimited, safe and cheap, and its availability was something completely taken for granted. Water has become so deeply embedded in our daily life and work that it has become almost invisible. However, rapid population growth, economic development and climate changes are increasing the challenges related to water quality and availability. Can you imagine a world without water? For the more than 2 billion people living in areas of extreme water scarcity, no imagination is needed. The time has come to recognize the »true« value of water. Only then will we be able to make better decisions about how to protect and use it. This raises the question of how to determine the true value of water. A seemingly simple question, the answer to which is certainly not simple. The fact is that there is not just one »right« value for water. So, how do we recognize it, so that it does not remain hidden and ignored.

Keywords: climate change, water crisis, water price, water shortage, water valuation, water value.

¹ Mag. Stanka Cerkenik, univ. dipl. ekon., strokovna direktorica, Inštitut za javne službe

1. VODA – POGOJ ZA NASTANEK IN OBSTOJ ŽIVLJENJA

»Voda je gonilna sila vse narave.«

Leonardo da Vinci

Voda kot naravna prvina je pogoj za nastanek in obstoj življenja. Vse od začetka človeške civilizacije je prav voda določala, kje in kako ljudje živijo. Pred 10.000 leti se je človek odločil, da se v svetu premikajoče se vode ustali na enem mestu. Prav takrat ko so se ljudje odločili, da si bodo v bližini vodnih virov zgradili stalna naselja in upravljali zaloge vode, hkrati pa se zaščitili pred tem, da bi je imeli preveč, se je odnos med vodo in družbo spremenil. Človeško civilizacijo so oblikovali njeni poskusi nadzora nad vodo v gospodarske in družbene koristi.

Danes svetovno prebivalstvo porabi šestkrat več vode kot naši predniki pred 100 leti, povpraševanje pa s številom prebivalstva in gospodarsko rastjo še naprej narašča (Wada et al., 2016). Poleg tega podnebne spremembe vplivajo na vodni krog, spreminjajo vremenske sisteme in vzorce padavin, ki oddajajo preveč ali premalo in le redko tam, kjer in ko je potrebno.

Ekstremni dogodki, kot so suše in poplave, postopno, a dolgoročno pomembno vplivajo na razpoložljivost in kakovost vode. Vodna varnost in obenem zmožnost prebivalstva, da si zagotovi trajen dostop do ustreznih količin vode sprejemljive kakovosti, je za mnoge že ogrožena, stanje pa se bo v naslednjih nekaj desetletjih še poslabšalo. Že nekaj časa je očitno, da je količina pitne vode omejena. Boccaletti (2021), ki je v svoji raziskavi sledil zgodovini tega, kako so človeško civilizacijo oblikovali njeni poskusi nadzora nad vodo v gospodarske in družbene koristi, meni, da je količina vode na planetu, odkar se je pojavila pred 3,8 milijarde let, pravzaprav določena. Potemtakem bi lahko vsak požirek vode, ki ga naredimo, nekoč potoval skozi ledvice kakšnega dinosavra.

2. POMANJKANJE VODE – GLOBALNI IZZIV DANAŠNJEGA ČASA

»Šele ko je vodnjak prazen, se zavemo, kako pomembna je voda za nas.«

Benjamin Franklin

Poročilo Združenih narodov o svetovnem razvoju vode iz leta 2018 navaja, da že skoraj polovica svetovnega prebivalstva, tj. 3,6 milijarde ljudi ali 47 %, živi na območjih, kjer vsako leto najmanj en mesec primanjkuje vode. Do leta 2050, ko bo prebivalstvo predvidoma štel med 9,4 in 10,2 milijarde ljudi, pa bo že več kot polovica prebivalstva (57 %) živela na območjih, kjer primanjkuje vode (UNESCO, 2018). To pomeni, da bo do leta 2050 skoraj 6 milijard ljudi trpelo zaradi pomanjkanja pitne vode.

Prav pomanjkanje pitne vode je posledica vse večjega povpraševanja po vodi, zmanjšanja vodnih zalog in čedalje večjega onesnaževanja vode, ki ga povzročajo izrazita rast prebivalstva, urbanizacija, spremenjeni vzorci porabe ter posledice globalnega segrevanja. Domneva se, da bo pomanjkanje čiste vode do leta 2050 lahko še hujše od napovedi, saj so učinki dejavnikov, ki vplivajo na pomanjkanje vode, po mnenju strokovnjakov podcenjeni. Povpraševanje po vodi, razpoložljivost

vodnih virov in kakovost vode so namreč odvisni od številnih geopolitičnih dejavnikov, ki jih je težko napovedati. Tako svetovno prebivalstvo kot gospodarstvo bosta do leta 2050 verjetno rasla pospešeno, a neenakomerno po svetu, največje stopnje rasti pa se pričakujejo ravno v državah tretjega sveta. Povpraševanje po vodi bo do leta 2050 raslo hitreje kot prebivalstvo in gospodarstvo, enako tudi zmanjšanje kakovosti vode in razpoložljivost vodnih virov. Pri tem bodo lokalni pogoji veliko bolj kritični kot globalni, zaradi česar bodo problemi še težje rešljivi, menita Boretti in Rosa (2019).

Čeprav so podnebne spremembe postale naša stalnica, se večina ljudi še vedno ne zaveda, da se razpoložljivost sladke vode izrazito spreminja po vsem svetu. Najnovejši podatki vodilnih znanstvenikov kažejo podnebne spremembe na svetovni ravni, kakršnih še ni bilo. V zadnjem poročilu Medvladnega panela za podnebne spremembe (IPCC, 2022) je jasno zapisano, da globalno segrevanje povzroča vse večje, v nekaterih primerih celo nepopravljive spremembe vzorcev padavin, oceanov in vetrov v vseh državah sveta. Za Evropo poročilo napoveduje povečanje pogostosti in intenzivnosti ekstremnih vremenskih pojavov. Višje temperature in močnejši vremenski pojavi bodo imeli kritične posledice tako za naravo kot za ljudi, povzročili pa bodo tudi veliko gospodarsko škodo ter negativno vplivali na sposobnost držav pri proizvodnji hrane, za katero se poleg kmetijstva porabi največ vode.

Opozorila, da so vodne zaloge zaradi prevelike porabe in podnebnih sprememb močno omejene, so vse glasnejša. Več kot polovica večjih svetovnih vodonosnikov se hitro izčrpava, ker stopnje črpanja podzemne vode daleč presegajo stopnjo naravnega obnavljanja. Ob celoviti oceni učinkov regionalnih pridobitev in izgub sladke vode po vsem svetu je očitno dejstvo, da postajajo celine, z izjemo Grenlandije in Antarktike, vse bolj suhe. Voda za vse namene – za ljudi, okolje, proizvodnjo hrane in energije, industrijo ter gospodarsko rast – postaja vse bolj redka, saj so regionalni vodni viri marsikje že povsem izčrpani. Ob tem pa podnebne spremembe povzročajo vse daljša sušna obdobja, ki jih ločujejo silovite padavine in močna neurja, zaradi česar je upravljanje vodnih virov še težje.

Vlažna območja planeta, kot so tropi, postajajo vse bolj vlažna, medtem ko že tako suha območja sveta, zlasti tista srednje zemljepisne širine, postajajo še bolj suha. Nekatero najhitrejše spremembe se dogajajo na severnih visokih zemljepisnih širinah. Tako na primer v severnih predelih Kanade in Rusije segrevanje, ki je do štirikrat večje od svetovnega povprečja, tali ledenike, ob tem pa tudi snežno odejo. Posledično se drastično spreminja regionalna hidrologija. Ta široki globalni vzorec poudarjajo regionalna žarišča s preveč ali premalo vode, ki jih povzročajo spreminjajoče se skrajnosti poplav in suše ter obsežno izčrpavanje vodonosnikov podzemne vode.

Podzemna voda predstavlja skoraj 99 % vse tekoče sladke vode na Zemlji in zagotavlja skoraj polovico pitne vode na svetu. Trenutno predstavlja 49 % vse vode, ki se uporablja za široko potrošnjo, in približno 25 % vse vode, ki se uporablja za namakanje. Skoraj 50 % svetovnega mestnega prebivalstva je odvisnega od podzemnih vodnih virov. Ne le da podzemna voda vzdržuje ekosisteme, je tudi pomemben dejavnik pri prilagajanju podnebnim spremembam. Z naraščanjem pomanjkanja vode in zmanjšanjem razpoložljivosti površinske vode se povečujeta tako odvisnost kot pritisk na podtalnico (UNESCO, 2022).

Težave, povezane z vodo, niso več omejene le na države v razvoju, temveč postajajo globalen izziv. Ob tem pa je ključno dejstvo, da smo za podnebne spremembe kot tudi za slabo upra-

vljanje podzemne vode odgovorni izključno mi – ljudje. Da se svet spreminja hitro in voda postaja tveganje številka ena, je že leta 2015 ob otvoritvi 7. svetovnega foruma o vodi opozoril Benedito Braga, predsednik Svetovnega sveta za vodo, ter pozval k skrbnosti in modrosti pri ravnanju z vodo.

3. VODA JE GLASNIK PODNEBNIH SPREMOMB

»Ljudje mislijo, da je planet v nevarnosti. Ne, planet ni v nevarnosti. Naj vas ne skrbi za mater Zemljo. Odskočila bo. Samo človeško življenje lahko postane zelo kruto, če se takoj ne spopademo s problemi.«
Jagadish Jaggi Vasudev – Sadhguru,
indijski guru joge in zagovornik duhovnosti

Iz projekcij Climate Action Tracker (CAT), t. i. podnebnega sledilnika, ki ocenjuje napredek držav glede na dane zaveze, izhaja, da bodo nespremenjene svetovne aktivnosti do leta 2100 globalno segrevanje povečale za 2,7 °C. Tudi če bi vse države izpolnile sprejete zaveze do leta 2030, bi to še vedno vodilo do 2,4 °C segrevanja, odnosno po najbolj črnem scenariju do 3 °C do konca tega stoletja (CAT, 2022). Po ocenah znanstvenikov torej skoraj zagotovo ne bomo dosegli cilja pariškega sporazuma o omejitvi dviga globalne temperature pod 2 °C glede na predindustrijsko dobo, kar pomeni, da lahko v prihodnosti pričakujemo večje in izrazitejše spremembe podnebja².

Vpliv podnebnih sprememb na človeške sisteme, vključno z varnostjo vode, proizvodnjo hrane, zdravjem in blaginjo ter vplivom na mesta in infrastrukturo, je posledica povečane pogostosti in intenzivnosti podnebnih in vremenskih ekstremov, vključno z ekstremnimi vročinami, močnimi padavinami, sušo ter požari. Projekcije znanstvenikov kažejo, da bodo zaradi podnebnih sprememb sušna obdobja pogostejša in daljša, do leta 2050 naj bi suša prizadela kar tri od štirih ljudi na svetu.

Negativni učinki podnebnih sprememb se kažejo predvsem v spremembah vodnega kroga. S podnebnimi spremembami se stopnjujejo suše, poplave in taljenje ledenikov, kar ima pogosto resne posledice za ekosisteme. Zaradi podnebnih sprememb in pretirane porabe vode bo do leta 2030 skoraj vsak drugi prebivalec živel na območju s pomanjkanjem vode. Gospodinjstva, industrija in kmetijstvo bodo vse bolj tekmovali za vodo, za vzdrževanje ekosistemov pa bo ostalo le malo vode.

Medtem ko naraščajoče koncentracije ogljikovega dioksida še naprej povzročajo globalno segrevanje, je voda prikriti glasnik, ki prinaša slabe novice o podnebnih spremembah in trka na naša vrata. Ker smo ljudje ključni povzročitelji podnebnih sprememb, je na nas, da se prilagodimo in, kolikor je mogoče, popravimo porušen vodni krog. V nasprotju z emisijami toplogrednih plinov je bil odziv družbe na vodne vidike podnebnih sprememb nezadovoljiv in se ni približal hitrosti ter obsegu, ki ju zahteva nujnost podnebno vodne krize.

² Segrevanje 1,5 °C je mednarodna skupina strokovnjakov ocenila kot mejo, pri kateri so posledice podnebnih sprememb še obvladljive in pomembno zmanjšajo tveganja zaradi podnebnih sprememb, kot so dvig morske gladine, razpoložljivost pitne vode, predvidljivost kmetijskih letin, pogostost skrajnih vremenskih pojavov, vročinskih valov ipd. (IPCC, 2018).

4. POBUDA ZA VREDNOTENJE VODE

»Voda je splošna, dedna dobrina, katere vrednost mora poznati vsak. Naloga vseh je, da z njo upravljamo in jo skrbno uporabljamo.«
Evropska listina o vodnih virih

Voda je gradnik življenja in v središču trajnostnega razvoja. Je tudi jedro prilagajanja podnebnim spremembam, obenem pa ključna povezava med človeško družbo in okoljskimi spremembami. Čeprav pokriva 70 % našega planeta, je voda omejen in nenadomestljiv vir. Sladke vode, ki jo človek nujno potrebuje za življenje, je le okoli 2,5 %. Velika večina sladke vode je ujete v ledenike. Čeprav voda v naravi nenehno kroži in se obnavlja, je njena skupna količina vendarle omejena. Ob hitri svetovni porabi vode, ki smo ji priča v zadnjem obdobju, razpoložljiva količina vode tudi v polni izkoriščenosti ne bo več zadostovala za zadovoljitev vseh potreb. Pritisk na vodo narašča, zato je ukrepanje nujno. Naraščajoče prebivalstvo, vzorci gospodarske rasti, ki zahtevajo več vode, vse večja spremenljivost padavin in onesnaženje se marsikje združujejo, in voda postaja eno od največjih tveganj za trajnostni razvoj. Poplave in suše že povzročajo ogromne socialne in gospodarske stroške po vsem svetu, podnebne spremembe pa bodo le še poslabšale vodne ekstreme. Če bo svet nadaljeval po sedanji poti, se lahko po napovedih do leta 2030 sooči s 40-% pomanjkanjem razpoložljive vode.

Septembra 2015 je bila na Generalni skupščini Združenih narodov sprejeta Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030, s katero so se svetovni voditelji zavezali, da bodo odpravili revščino, zaščitili planet in zagotovili, da bodo vsi ljudje živeli v miru in blaginji. Agenda poleg zavez in političnih izjav opredeljuje 17 ciljev trajnostnega razvoja (ang. Sustainable Development Goals – SDG), med katerimi se cilj šest – čista voda in sanitarna ureditev – nanaša na dostop do vode, z namenom vsem zagotoviti dostop do vode in sanitarne ureditve ter poskrbeti za trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri. Cilj je razčlenjen na osem podciljev, ki med drugim natančneje opredeljujejo zaveze, povezane z dostopom do čiste in poceni vode, ustrezne sanitarne ureditve, kakovost vode, gospodarnejšo rabo vode, celovitejše upravljanje z vodnimi viri, navsezadnje tudi zavarovanje in obnovo ekosistemov, povezanih z vodo. Glede na trenutno stanje na vodnem področju in kratek časovni okvir gre za zelo velikopotezne cilje, ki zahtevajo hitre spremembe v dosedanjem načinu upravljanja z vodo.

Visoki panel o vodi

Da bi pospešili spremembo dosedanjega načina upravljanja z vodo, sta generalni sekretar Združenih narodov Ban Ki-moon in predsednik Svetovne banke Jim Yong Kim aprila 2016 ustanovila Visoki panel o vodi (ang. High Level Panel on Water – HLPW). Cilj panela, ki ga sestavljajo predsedniki držav in vlad³, je zagotoviti celovit, vključujoč in sodelovalen način upravljanja vodnih virov ter izboljšanje storitev, povezanih z vodo, po drugi strani pa prispevati k uresničevanju cilja šest iz Agende 2030 za trajnostni razvoj. Osrednji poudarek panela je zaveza k zagotavljanju razpoložljivosti in trajnostnega upravljanja vode ter sanitarij za vse, kot tudi prispevati k doseganju drugih ciljev trajnostnega razvoja, ki temeljijo na razvoju in upravljanju vodnih virov. Panel je svoje cilje strnil v devet glavnih področij, med katerimi je tudi vrednost vode. Za vsako področje

³ Visoki panel o vodi sestavlja 11 voditeljev držav in vlad iz Avstralije, Bangladeša, Madžarske, Jordanije, Mauritiusa (sopredsedujoči), Mehike (sopredsedujoči), Nizozemske, Peruja, Senegala, Južne Afrike in Tadžikistana ter posebni svetovalec panela (nekdanji premier Južne Koreje).

je odgovorna posamezna država; na primer za področje vrednosti vode je odgovorna Nizozemska, ki jo v Visokem panelu o vodi zastopa premier Mark Rutte.

Visoki panel o vodi je izpostavil, da ima voda različno socialno, ekonomsko in okoljsko vrednost ter je ključna za človekovo življenje in dostojanstvo. Potrebujemo jo za predelavo hrane, energijo, proizvodnjo in druge ekonomske aktivnosti, navsezadnje jo potrebuje tudi okolje. Pri vrednotenju vode je prisotnih veliko nejasnosti in pogosto tudi protislovnih odnosov ter pogledov. Vrednotenje vode mora temeljiti na socialnih in ekonomskih koristih, ki izhajajo iz njene rabe. Vrednost vode mora biti osnova za oblikovanje njene cene, ki mora spodbuditi učinkovitejšo rabo vode in obenem zagotoviti investicije v vodno infrastrukturo.

Marca 2018 je panel končal dvoletni mandat z odprtim pismom kolegom voditeljem in objavo zaključnega dokumenta z naslovom »Vsaka kapljica šteje«. Dokument povzema glavne ugotovitve in priporočila za ukrepanje, ki odražajo različne poglede in izkušnje članov panela kot voditeljev iz različnih regij sveta, s ciljem razviti nabor skupnih načel za motiviranje in spodbujanje vlad, podjetij in civilne družbe, da bi bolje razumeli, cenili in upravljali vodo kot dragocen vir.

Bellagijska načela o vrednotenju vode

Visoki panel o vodi se je maja 2017 pod okriljem Rockefellerjeve ustanove sestal v letovišču Bellagio v Italiji in razpravljal o vrednotenju vode. Na sestanku so sprejeli t. i. Bellagijska načela (HLPW, 2017), ki vrednotenje vode opredeljujejo kot prepoznavanje in upoštevanje vseh koristi, ki jih prinaša voda, ter zajemajo ekonomsko, socialno in ekološko razsežnost vode. Za razumevanje ozadja pobude za vrednotenje vode je pomembna preambula dokumenta, ki v sedmih točkah med drugim izpostavlja, da je voda dragocena, krhka in nevarna, po drugi strani pa lahko preživlja ali uničuje. Voda je temelj življenju, družbam in gospodarstvu. Je več kot le snov. Ima več vrednosti in pomenov, ki so izraženi z duhovnimi, kulturnimi in gospodarskimi pojmi, ki jih najdemo v jezikih, normah ter dediščini. To odraža globoko dožemanje vode, zaradi česar so potrebna povezovanja in sodelovanja vseh članov družbe. Da bo voda dostopna za številne rabe in uporabnike, je treba razviti orodja in ustanove, ki jo bodo transformirale iz naravnega vira v snov, ki bo, potem ko bo zagotovila osnovne storitve, obnovljena in varno vrnjena v naravo. Vodo in njene vire je treba spoštovati; če jih zanemarimo, imajo moč, da povzročijo škodo ter razdelijo ali celo uničijo družbo. Z eksplicitnim izražanjem vrednosti vode lahko prepoznamo vse njene dimenzije, ki jih sicer zlahka spregledamo, zato je vrednotenje vode več kot le analiza razmerja stroškov in dobrobiti.

Vrednotenje vode pomeni prepoznavanje in upoštevanje vseh dobrobiti in dimenzij – ekonomskih, socialnih in ekoloških –, ki jih zagotavlja voda. To zavzema številne oblike, ki so vezane na lokalne pogoje in kulture. Vrednotenje omogoča uravnoteženje raznolikih oblik uporabe in storitev, ki jih zagotavlja voda, omogoča z informacijami podprte odločitve, njeno umeščanje med različnimi uporabniki in storitvami z namenom povečevanja ekonomskega blagostanja. Alokacija vode lahko poteka v različnih oblikah, na primer z zakonodajnimi in ekonomskimi instrumenti, ki pravočasno opozarjajo na njeno pomanjkanje, spodbujajo varovanje ter preprečujejo izgube. Vrednotenje vode lahko izpostavi stroške onesnaževanja in vodnih izgub ter spodbudi večjo učinkovitost in boljše prakse.

Za kakršnokoli rabo vode je potrebna infrastruktura. Oblikovanje cene vode ni sinonim za vrednost vode, je le eden od načinov za pokrivanje stroškov, ki odražajo del teh vrednosti pri njeni

uporabi in zagotavlja ustrezne vire za financiranje potrebne infrastrukture. Učinkovito upravljanje voda predstavlja priložnost za preoblikovanje tveganja v odpornost, revščine v dobro počutje in propadajočih ekosistemov v trajnostne, kar zahteva iskanje načinov za sodelovanje med sektorji, skupnostmi in državami za učinkovitejše upravljanje voda.

Izhodišča iz preambule so povzeta v petih načelih, ki so vodilo za razumevanje in sporočanje vrednosti voda ter ključna v prizadevanjih za zaščito voda (HLPW, 2017):

1. Pripoznati in upoštevati različno vrednost vode za različne deležnike in interese ter pri vseh odločitvah, ki vplivajo na vodo.
2. Uskladiti vrednote, zgraditi zaupanje ter voditi vse procese, ki bodo omogočili pripoznavanje vrednosti vode na način, ki bo enakopraven, učinkovit, pregleden in vključujoč.
3. Zaščititi vodne vire, vključno s porečji, rekami, vodonosniki in z njimi povezanimi ekosistemi, za današnje in prihodnje generacije.
4. Izobraževati za opolnomočenje – spodbujati izobraževanja in ozaveščanje vseh deležnikov o vrednosti vode ter njeni bistveni vlogi v vseh vidikih življenja.
5. Vlagati in inovirati – zagotoviti ustrezne naložbe v institucije, infrastrukturo, informacije in inovacije, s ciljem izkoristiti številne koristi vode ter zmanjšati tveganja.

Pobuda za vrednotenje vode

Po sprejetju Bellagijskih načel o vrednotenju vode je bila ustanovljena Pobuda za vrednotenje vode (ang. Valuing Water Initiative – VWI) z namenom, da bi načela prenesla v prakso. Pobuda spodbuja prepoznavanje številnih vrednosti vode za vse, ki jo uporabljajo. To spoznanje je v vodni krizi še kako pomembno, saj je podcenjevanje vode pomemben dejavnik, ki prispeva k pomanjkanju vode.

Na Svetovnem gospodarskem forumu januarja 2019 je nizozemski premier Mark Rutte, ki predseduje pobudi, uradno predstavil pobudo, v okviru katere naj bi oblikovali načine vrednotenja vode in na podlagi študije praktičnih primerov prikazali izvajanje načel vrednotenja vode Združenih narodov. Pobuda za vrednotenje vode je februarja 2020 pripravila konceptualni zapis z naslovom Vrednotenje vode: konceptualni okvir za sprejemanje boljših odločitev, ki vplivajo na vodo. Cilj dokumenta je operacionalizacija petih načel vrednotenja vode, ki bi bila podlaga za sistemske spremembe v vodnem sektorju. Dokument temelji na številnih ključnih poročilih in dokumentih, pripravljenih v zadnjem desetletju, vključno s sklopom dokumentov o stališčih glede vrednotenja kulturne, duhovne in okoljske razsežnosti vode kot osnove za ekološko in človeško blaginjo. Pobuda za vrednotenje vode (VWI) tako predstavlja praktično uporabo načel vrednotenja vode v politikah, poslovnih praksah in vedenju v različnih kontekstih, sektorjih, organizacijah ter podjetjih.

Svetovna vodna kriza poleg nevarnosti, ki jo predstavlja za zdravje ljudi in ekosisteme, ponazarja tudi sistemsko, daljnosežno finančno tveganje za skoraj vsa gospodarstva. Medtem ko so vlagatelji dosegli velik napredek pri razumevanju tveganj v svojih portfeljih, povezanih s podnebnimi tveganji, in pri ukrepanju za njihovo zmanjšanje, so veliko počasneje dojeli, da je tudi voda sistemsko, a obenem globalno tveganje. Podjetjem namreč ni bilo treba izračunati resničnih stroškov vode, ker je bilo samoumevno, da bo vode dovolj in bo na voljo, ko jo bodo potrebovala. Ob

tem pa je bilo prezrto dejstvo, da če vodo napačno vrednotimo, jo bomo zagotovo tudi napačno upravljali. Ob upoštevanju teh dejavnikov ni presenetljivo, da vlagatelji niso mogli razviti jasnega razumevanja, kako vplivi industrije na vodo predstavljajo dolgoročna finančna tveganja.

Pobuda kapitalskemu trgu za odziv na svetovno vodno krizo

Podnebni ukrepi so nekako tlakovali pot vodi, saj so razkrili spoznanje, da brez močnejšega sodelovanja zasebnega sektorja ne bo mogoče bistveno vplivati na podnebne spremembe in izboljšati varnost oskrbe z vodo. Čas, ko je voda samoumevna, se izteka. Kljub temu pa se večina največjih svetovnih institucionalnih vlagateljev ne zaveda negativnih vplivov gospodarske dejavnosti na vodo, še manj pa tega, kako okoljsko sporne so nekatere korporativne prakse. V resnici je zelo malo zahtev ali konkurenčne prednosti za podjetja, da se spopadejo s pomanjkanjem vode v regijah, v katerih delujejo. Čeprav take pogoje oblikujejo države, so ta prizadevanja pogosto premajhna ali zgolj lokalna, poleg tega pa so številne korporacije tako velike, da ni posamezne vlade, ki bi lahko vplivala in jih spodbudila k bolj trajnostnemu ravnanju. Po drugi strani pa imajo institucionalni vlagatelji in komercialne banke moč spodbujati ustrezne korporativne ukrepe, vendar se tega bodisi ne zavedajo bodisi ne vključujejo tveganj, povezanih z vodo v svoje naložbene odločitve.

Zato je še toliko bolj nujno spodbuditi akterje na kapitalskem trgu – vključno z velikimi institucionalnimi vlagatelji in večjimi korporacijami –, da se vključijo v reševanje perečih vprašanj, povezanih z vodo. Pobuda za vrednotenje vode (VWI) sodeluje z neprofitno in trajnostno usmerjeno organizacijo Ceres⁴ z namenom, da bi spodbudili vplivne akterje na kapitalskem trgu k obravnavi finančnih tveganj vodne krize in jih pozvali k ukrepanju. V okviru teh prizadevanj je bila avgusta 2022 oblikovana pobuda Valuing Water Finance Initiative (VWFI), ki predstavlja prvo tovrstno prizadevanje vlagateljev, da bi podjetja z visokim vodnim odtisom spodbudili k prepoznavanju vode kot najdragocenejšega naravnega vira in k bolj strateškemu upravljanju z vodo. Pobudo je podpisalo 64 podpisnikov, ki predstavljajo 9,8 bilijona dolarjev sredstev v upravljanju; kot taka še naprej raste, saj zasebni sektor vedno bolj priznava materialna tveganja vodne krize.

S ciljem, da bi pomagala pri spodbujanju korporativnih ukrepov glede upravljanja finančnih tveganj, povezanih z vodo, in pri vključevanju vodilnih v podjetjih v trajnostno upravljanje vode, je bila ustanovljena posebna projektna skupina Valuing Water Finance Task Force, ki jo sestavljajo nekateri največji pokojninski skladi in banke. Delovna skupina ozavešča kapitalske trge o razširjenih negativnih vplivih korporativnih praks pri ravnanju z vodo in pomaga vzpostaviti sodelovanje s podjetji, ki so povezana z najresnejšimi in sistemskimi vplivi na vodne vire. Na podlagi novih raziskav in analiz je Ceres skupaj s člani projektne skupine ter predstavniki vlagateljev in nevladnih organizacij pripravil nabor akcijskih korakov, imenovanih Corporate Expectations for Valuing Water. Gre za niz šestih, znanstveno utemeljenih in izvedljivih akcijskih korakov, ki naj bi jih vlagatelji uporabili pri vrednotenju vode v sodelovanju s podjetji, v katera vlagajo, in so v skladu s ciljem trajnostnega razvoja Združenih narodov do leta 2030 za vodo (SDG6) in ukrepi, določenimi v načrtu Ceres 2030. »Čas je, da vlagatelji zahtevajo preglednejše poročanje in boljše načrtovanje za zaščito dolgoročnih naložb. Razpoložljivost in porabo vode

je treba obravnavati kot ključna elementa dobavne verige ter proizvodnega procesa v podjetjih po vsem svetu,« je dejala kalifornijska državna nadzornica Betty T. Yee in članica upravnega odbora družbe Ceres (2022).

5. VREDNOST VODE IN NJENA CENA

»Vrednotenje vode pomeni veliko več kot preprosto določanje cene različnih vrst porabe vode. Če vemo, koliko je voda vredna za vsakega deležnika, lahko optimiziramo kompromise in povečamo skupno vrednost vode za družbo.«

*Mark Rutte, predsednik nizozemske vlade
in član Visokega panela o vodi*

Ob pomanjkanju vode pogosto rečemo, da je voda premalo cenjena in da moramo prepoznati njeno »pravo« vrednost, da bi sprejemali boljše odločitve o tem, kako jo varujemo, delimo in uporabljamo. Ob tem se porajata vprašanji, kakšna je vrednost vode in kako jo sploh ovrednotiti⁵. Na videz sicer enostavni vprašanji, a odgovor nanju še zdaleč ni preprost.

Z ekonomskega vidika je cena dobrine tista, ki jo nekdo plača zanjo, medtem ko je njena vrednost tista, ki jo dobi, ko jo uporablja. V preteklosti je bila razlika med obema pojmom eno najbolj nejasnih ekonomskih vprašanj, po drugi strani pa je povzročila veliko družbenih in političnih sporov. V primeru vode je ta dihotomija še posebej izrazita: voda je dobrina z zelo visoko vrednostjo, saj brez nje nihče ne bi mogel preživeti; vendar v industrializiranem svetu za vodo plačujemo veliko nižjo ceno kot za druge dobrine, ki niso nujno potrebne za življenje.

V skladu z ekonomsko teorijo je vrednost dobrine določena z njenim pomanjkanjem ali – povedano drugače – z razliko med omejenimi viri in neomejenimi potrebami. Ljudje v razvitem svetu uporabljamo vodo, kot da je neomejena. Naše naložbe so nezadostne in neučinkovite, hkrati pa porabimo preveč vode, kar povzroča njeno pomanjkanje, ki vse bolj povečuje njeno vrednost in ceno.

Vrednost ima subjektivni pomen, obenem pa je odvisna od osebnih, podnebnih in družbenih dejavnikov. Voda ni enako vredna za kmeta na podeželju kot za nekoga, ki živi v mestu, prav tako ni enako vredna za nekoga, ki živi v vodnati Skandinaviji, ali za nekoga, ki živi v vroči podsaharski Afriki. Veliko ljudi se ne zaveda vrednosti okolja, ki jih obdaja, in vode, ki ga vzdržuje.

⁴ Ceres je neprofitna organizacija, ki se ukvarja s trajnostnim razvojem in si prizadeva preoblikovati gospodarstvo za izgradnjo pravične in trajnostne prihodnosti tako za ljudi kot planet. V svoji predstavitvi na spletni strani navajajo, da sodelujejo z najvplivnejšimi akterji kapitalskega trga pri reševanju največjih izzivov trajnosti na svetu. S pomočjo svojih vplivnih povezav in sodelovanjem globalnih vlagateljev, podjetij ter neprofitnih organizacij spodbujajo ukrepanje, obenem pa si prizadevajo za pravične tržne in politične rešitve (<https://www.ceres.org/about-us>).

⁵ Vrednotenje je postopek, s katerim se nečemu pripiše vrednost. V kontekstu naravnih virov se vrednost izraža na več načinov:

- menjalna vrednost: cena blaga ali storitve na trgu (tj. tržna cena);
- uporabna vrednost: uporabna vrednost blaga ali storitve, ki se lahko zelo razlikuje od tržne cene (npr. tržna cena vode je zelo nizka, njena uporabna vrednost pa zelo visoka; velja tudi obratno, na primer za diamante ali drugo luksuzno blago);
- pomembnost: vrednotenje ali čustvena vrednost, ki jo pripisujemo določenemu blagu ali storitvi (npr. čustvena ali duhovna izkušnja, ki jo imajo nekateri ljudje ob pogledu na vodne pokrajine, ali pomen, ki ga vodi pripisujeta kultura ali religija).

Večina metod za vrednotenje vodne infrastrukture se osredotoča na stroške in koristi, navadno pa precenjuje koristi in podcenjuje stroške, ker ne vključuje vseh. Ena glavnih pomanjkljivosti je, da obravnavajo le finančne stroške (denarne tokove, investicijske in operativne izdatke) ter donose, ob tem pa po navadi spregledajo posredne stroške, zlasti socialne in okoljske. Določanje tarif za gospodinjstve in gospodarske uporabnike je v državah različno, v primeru kmetijstva pa cena vode pogosto sploh ni določena ali pa je zelo nizka. Cena vode mora odražati stroške izgradnje in uporabe infrastrukture, stroške zagotavljanja storitev, stroške zagotovljenega dostopa ter socialne in okoljske stroške, ki izhajajo iz rabe vode.

Stroške in koristi, povezane z vodo, je pogosto težko ovrednotiti, saj vseh ni mogoče količinsko opredeliti niti ovrednotiti. V takih primerih se lahko uporabijo druga orodja za vrednotenje, na primer analize stroškovne učinkovitosti, ki primerjajo stroške z neekonomskimi rezultati, kot so rešena življenja, oskrbljeni ljudje ali doseženi okoljski kazalniki. Pri določitvi koristi projekta za vodno infrastrukturo se je treba zavedati tudi tega, kaj bi se zgodilo, če se projekt ne bi izvajal.

Oblikovanje ustrezne tarifne strukture je izziv zaradi številnih političnih ciljev, ki so si pogosto nasprotujoči. Pri zagotavljanju storitev oskrbe s pitno vodo je treba zagotoviti tudi cenovno dostopnost za revnejše državljane, razširjeno pokritost za čim večje število ljudi ter zadostna finančna sredstva za zagotavljanje zanesljive in nemotene oskrbe kot tudi infrastrukturni razvoj. Zato mora biti cena za vodo zelo skrbno oblikovana, da se doseže čim več teh ciljev.

Povzamemo lahko, da cena vode, stroški oskrbe z vodo in njena vrednost niso sinonimi, cena je le eno od orodij, ki so na voljo za usklajevanje rabe vode in njene vrednosti. Iz tega sledi, da ne obstaja le ena vrednost vode. Voda ima neskončno število vrednosti, ki se lahko zelo razlikujejo glede na njeno lokacijo, stopnjo obilja ali pomanjkanja, kakovost ali razpoložljivost. Vrednosti so odvisne tudi od namenov, za katere se uporablja, in koristi, ki jih ta uporaba prinaša. Pri tem pa je jasno, da se globalni pomen tega življenjsko pomembnega vira v mnogih delih sveta ne odraža ustrezno v smislu politične pozornosti in finančnih naložb. To ne povzroča le neenakosti pri dostopu do vodnih virov in z vodo povezanih storitev, temveč tudi netrajnostno rabo in degradacijo samih vodnih virov, kar vpliva na izpolnjevanje skoraj vseh ciljev trajnostnega razvoja in osnovnih človekovih pravic.

Vrednost vode v primerjavi s ceno

Pri vodi ni povsem jasne povezave med ceno in vrednostjo. Voda je naravni vir in zato pripada vsem. Kljub temu pa sta za njeno oskrbo, kakovost in okoljsko ravnovesje potrebni tako infrastruktura kot tehnologija, ki povzročata stroške, ki jih je treba plačati. Določitev pravične cene vode je zapleten proces, saj vključuje več dejavnikov, povezanih s stroški celotnega procesa vodnega kroga: to je cena njenega zajemanja, zbiranja, čiščenja, prečiščevanja, prevoza, uporabe, obdelave, ponovnega recikliranja in vračanja v okolje. V primerih, ko ima voda ceno, se pravi, ko se potrošnikom zaračuna njena uporaba, cena navadno odraža poskuse povračila stroškov, ne pa vrednosti vode. V večini držav ima torej voda neskončno vrednost, vendar ljudje za njeno uporabo ne plačujejo toliko, kot bi morali. Le države, ki nimajo dostopa do tega vira, so pripravljene plačati toliko, kolikor je zanje vreden. Voda sicer redkokdaj predstavlja neposreden, prvi in najodločilnejši razlog za vojno, je pa vselej del razlogov za vojno. Ko se konflikt začne, postanejo vodni viri bodisi cilj napadov bodisi voda postane orožje v vojskovanju, je izpostavil Danilo Türk kot predsedujoči Globalnemu visokemu panelu o vodi in miru.

Razmere na področju dostopa do vode in sanitarij se hitro spreminjajo. Pričakuje se, da bo do leta 2030 povpraševanje po vodi za 40 % presešlo razpoložljivo ponudbo. Zaradi prenaseljenosti, degradacije okolja in podnebne krize se vrednost vode iz dneva v dan povečuje. Kako pa to vpliva na ceno? Ta je namreč vključena v koncept dostopa do vode, ki je del deklaracije Združenih narodov o človekovi pravici do vode. Prvi podcilj šestega cilja trajnostnega razvoja tako določa, da je treba do leta 2030 vsem omogočiti enakopraven dostop do varne in cenovno dostopne pitne vode.

Cenovna dostopnost pomeni, da plačilo storitev ne predstavlja ovire za dostop in da ljudem ne preprečuje zadovoljevanja drugih osnovnih človeških potreb. Prav v zvezi s tem Združeni narodi navajajo, da računi za vodo ne bi smeli presežati 3 % gospodinjstevskega proračuna. Vendar ta pogoj v številnih državah v razvoju ni izpolnjen. Carlos Garriga, direktor fundacije We are Water, je ob svetovnem dnevu voda 2020 opozoril na velike neenakosti in izpostavil primer Port Moresbyja, glavnega mesta Papue Nove Gvineje. Tam namreč 50 litrov vode – dnevna količina, ki jo priporoča Svetovna zdravstvena organizacija za človeške potrebe – stane 1,84 funta, kar je več kot 50 % zaslužka družine z najnižjimi dohodki, medtem ko v Angliji 50 litrov stane 0,07 funta, kar je le 0,1 % povprečnega zaslužka gospodinjstev z najnižjimi dohodki.

Prebivalci v industrijsko razvitih državah so na splošno navajeni, da za vodo plačujejo malo, zato je zvišanje cene vode zanje nepriljubljen ukrep, po drugi strani pa za lokalne skupnosti, ki so navadno v vlogi regulatorja, tudi politično neugoden ukrep. Ta odnos po navadi spremlja pomanjkanje zavedanja o stroških vode, ki pride do uporabnikov, kot tudi o dolgoročnih razvojnih posledicah, ki jih povzroči podcenjena storitev oskrbe s pitno vodo. Zato nekateri strokovnjaki menijo, da bi bilo ustreznejše, da bi si namesto vprašanja, kakšna je pravična cena vode, postavili vprašanje, kakšna je cena tega, da vode nimamo. Cena pomanjkanja vode zajema razmere, ki se v razvitih gospodarstvih na splošno (še) ne upoštevajo. Na drugi strani pa po podatkih fundacije We Are Water v nerazvitem svetu zaradi pomanjkanja pitne vode vsako leto umre 500.000 otrok, mlajših od pet let, zato je upravičeno vprašanje, kakšno ceno bodo imeli mladi v svetu brez varne vode. Tudi otežen dostop do vode je povezan z ogromnimi človeškimi naporji in gospodarsko škodo. Na svetu se za zbiranje vode porabi približno 125 milijonov ur na dan. Samo v podsaharski Afriki večinoma ženske in dekleta porabijo 40 milijard ur na leto za hojo po vodo, kar je enakovredno enoletnemu delu delovno aktivnega prebivalstva države, na primer Francije. Prav tako ne gre prezreti stroškov, ki nastajajo zaradi visokega deleža neprečiščene odpadne vode. Študije ocenjujejo, da letni svetovni stroški zaradi neprečiščene vode znašajo okoli 220 milijard dolarjev.

V vrednostni enačbi vode manjka naravni kapital

Vrednotenje naravnih virov je bistveno za varovanje okolja in skrb za ohranitev krhkega ekosistema, kot je voda. Koncept naravnega kapitala⁶ je bil v ekonomijo uveden šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Naravne vire in ekosisteme je bilo treba obravnavati kot sredstva za proizvodnjo blaga in storitev, zato so imeli sami po sebi ekonomsko vrednost, po drugi strani pa

⁶ Naravni kapital je skupek sredstev, ki proizvajajo ekosistemske storitve, ki vzdržujejo družbenoekonomsko dejavnost človeške populacije. Koncept in empirično merjenje kapitala sta razširjena na ekonomsko vrednotenje človeških sposobnosti (človeški kapital) ter koristi narave (naravni kapital).

Costanza in Daly sta leta 1992 v svojem članku »Naravni kapital in trajnostni razvoj« naravni kapital opredelila kot vsako zalogo, ki sčasoma ustvarja pretok naravnih dobrin in storitev. Ta naravna zaloga vključuje zaloge mineralne energije, raznolikost rastlin in živali v regiji; pa tudi rodovitnost tal, razpoložljivost sladke vode, kakovost zraka, vzdrževanje biogeokemičnih ciklov (ogljik, dušik ipd.) ter podnebna stabilnost.

jih je bilo treba tudi ohraniti. Sčasoma se je uveljavil koncept zelenega gospodarstva z načelom, da je naravni kapital z vidika trajnosti nenadomestljiv.

Ločnica med vrednostjo in ceno vode se relativizira z upoštevanjem stroškov biotske raznovrstnosti in njene povezanosti z vodo ter njene okoljske vrednosti v smislu storitev, ki jih zagotavlja. Ni dovolj upoštevati le družbenih vidikov ali proizvodnje dobrin. Popolno vrednotenje je težavno, vendar nujno, saj brez vrednotenja ni ekonomskega odločanja in skrbi za okolje, če ni nadomestila za škodo, ki je povzročena okolju. K temu nas vse bolj silijo podnebne spremembe, saj se bodo stroški suše, poplav in naraščajočih temperatur drastično povečali.

6. KAKO NAJ TOREJ VREDNOTIMO VODO?

»Bistvo je, da ni nobene 'prave' vrednosti vode.«

*Michela Miletto in Richard Connor,
Poročilo Združenih narodov o
svetovnem razvoju vode za leto 2021*

Vrednost se nanaša na to, kako pomembno je nekaj ali koliko se šteje za vredno. Vrednost, ki jo ljudje pripisujemo vodi, se razlikuje glede na življenjski standard, dohodek, kulturo, lokacijo in način uporabe vode. To pomeni, da imamo ljudje različna mnenja in poglede na vodo. Ljudje, ki živijo v razvitih državah z enostavnim dostopom do vode iz pipe, te morda ne cenijo toliko kot kmetje na podeželju v isti državi. Tisti, ki živijo v državah v razvoju in nimajo ali imajo omejen dostop do vode, vodi verjetno pripisujejo veliko večjo vrednost.

Dejstvo je, da tudi če se voda iz istega vira uporablja za isti namen v enakih okoliščinah, se lahko njena vrednost od uporabnika do uporabnika dojema različno. Osebne in socialno-kulturne razlike so pogosto vzrok za to, pri čemer imajo odločilno vlogo spremenljivke, kot so spol, starost, rasa, razred, status ali celo prepričanje. Zelo subjektivna narava koncepta vrednosti poudarja potrebo po upoštevanju različnih pogledov različnih deležnikov. Ti različni pogledi na vrednost vode in najboljše načini za njen izračun ter izražanje, skupaj z omejenim poznavanjem dejanskega vira, predstavljajo izziv za izboljšanje vrednotenja vode. Zaman je na primer poskušati kvantitativno primerjati vrednost vode za domačo rabo, človekovo pravico do vode, običajna ali verska prepričanja ter vrednost vzdrževanja tokov za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Vrednotenje vode je bila tudi osrednja tema ob lanskem svetovnem dnevu voda. Odprla je globalni pogovor o tem, kako ljudje cenimo raznoliko uporabnost vode. Brez celovitega razumevanja resnične, večdimenzionalne vrednosti vode namreč ne bomo mogli zaščititi tega ključnega vira v dobro vseh. Naše vrednotenje vode namreč določa, kako z njo upravljamo in jo uporabljamo. Vrednost vode je veliko večja od njene cene, saj ima voda izjemno in vsestransko vrednost za naše domove, kulturo, zdravje, izobraževanje, ekonomijo ter celovitost našega naravnega okolja. Če spregledamo katero koli od teh vrednot, tvegamo, da bomo ta nenadomestljivi vir slabo upravljali.

Tudi v središču poročila Združenih narodov o svetovnem razvoju vode za leto 2021 je vrednotenje vode. Michela Miletto, koordinatorka Unescovega programa za oceno svetovne vode, in Richard

Connor, glavni urednik poročila, sta v predgovoru nedvoumno zapisala: »Bistvo je, da ni nobene 'prave' vrednosti vode.« Voda ima namreč nešteto vrednosti, ki se lahko zelo razlikujejo glede na to, kje se voda nahaja, kakšna je njena razpoložljivost in kako kakovostna je. Vrednost vode je odvisna tudi od namena, za katerega se uporablja, in koristi, ki jih ta uporaba ustvari.

Vrednosti vode zato ni mogoče vezati samo na njeno ceno. Dejanska vrednost vode je bila pogosto prezrta, kar je vodilo v njeno neracionalno rabo in izkoriščanje s strani določenih interesov. Glavni razlog za omejene uspehe pri doseganju ciljev, povezanih z vodo, je pomanjkanje popolne zastopanosti vrednosti vode. Orodja in metodologije, ki se uporabljajo za vrednotenje vode, jo pogosto zmanjšujejo le na njeno ekonomsko vrednost. Medtem ko ima denarno vrednotenje prednost v priročnosti in razumljivosti, predstavlja pomanjkljivost podcenjevanja ali celo izključevanja drugih vidikov, ki jih je težje monetizirati. Neracionalna uporaba izhaja iz dejstva, da svet prepogosto razmišlja o vodi izključno v smislu njene stroškovne cene, ne da bi se zavedal njene izjemne vrednosti, ki ji je težko določiti ceno. Nezmožnost popolnega vrednotenja vode v vseh njenih različnih uporabah velja za glavni vzrok ali simptom političnega zanemarjanja vode in njenega slabega upravljanja. Vse prepogosto vrednost vode ali njen celoten nabor večvrednosti sploh nista pomembna pri odločanju. Čeprav sta izraz vrednost in postopek vrednotenja dobro opredeljena, obstaja več različnih pogledov o tem, kaj vrednost konkretno pomeni za različne skupine uporabnikov in deležnike.

Tradicionalno ekonomsko računovodstvo, ki je pogosto ključno sredstvo za informiranje o političnih odločitvah, po navadi omejuje vrednotenje vode na način, kot se vrednoti večina drugih proizvodov – z uporabo zabeležene cene ali stroškov vode, ko pride do gospodarskih transakcij. Vendar pa v primeru vode ni jasne povezave med njeno ceno in vrednostjo. Če ima voda določeno ceno, kar pomeni, da se potrošnikom zaračuna njena uporaba, cena pogosto odraža poskuse povračila stroškov, ne pa zagotovljene vrednosti. Kar zadeva vrednotenje, ekonomija kljub temu ostaja relevantna in vplivna, mora pa biti njena uporaba celovitejša. Prepoznati je treba večdimenzionalne vrednosti vode, jih na vključujoč način z vsemi deležniki uskladiti in razrešiti kompromise med njimi ter jih upoštevati v procesih načrtovanja in odločanja o vodi.

7. ZAKLJUČEK

»V času, ko je človek pozabil na svoj izvor, ko je tako zaslepljen, da ne prepozna, kaj nujno potrebuje za svoje preživetje, je voda skupaj z drugimi viri postala žrtev njegove brezbržnosti.«

*Rachel L. Carson, ameriška morska biologinja,
pisateljica in okoljevarstvenica*

Trenutno stanje vodnih virov poudarja potrebo po izboljšanjem gospodarjenju z vodnimi viri. Prepoznavanje, merjenje in izražanje vrednosti vode ter vključevanje tega v odločanje so temeljnega pomena za doseganje tako trajnostnega kot pravičnega upravljanja z vodnimi viri, navsezadnje tudi ciljev trajnostnega razvoja Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030.

Za razliko od večine drugih naravnih virov je pravo vrednost vode zelo težko določiti. Kot tak se splošni pomen tega ključnega naravnega vira ne odraža ustrezno v politični pozornosti in fi-

nančnih naložbah v mnogih delih sveta. To ne vodi le do neenakosti pri dostopu do vodnih virov in storitev, povezanih z vodo, ampak tudi do neučinkovite in netrajnostne rabe ter degradacije vodnih zalog, kar vpliva na izpolnjevanje skoraj vseh ciljev trajnostnega razvoja, s tem pa tudi osnovnih človekovih pravic.

Voda ima brez dvoma veliko vrednost, čeprav je vedno ne priznavajo vsi. V nekaterih perspektivah je vrednost vode neskončna, saj življenje brez nje ne more obstajati in je tudi ni mogoče nadomestiti. Da vodo razumemo kot pogoj za življenje, zgovorno ponazarjajo raziskave in visoke naložbe v iskanje nezemeljske vode ter navdušenje ob nedavnem odkritju vode na Luni in Marsu. Škoda le, da vodo vse prepogosto kot samoumevno razumemo tukaj na Zemlji.

Tveganja podcenjevanja vrednosti vode so prevelika, da bi jih prezrli. Pri tem ne gre pozabiti, da tisti, ki določajo, kako se voda vrednoti, nadzirajo tudi, kako se porablja. Način, kako ravnamo z vodo, navsezadnje ni zgolj tehnično vprašanje, ampak predvsem politično. V središču tega pa je vprašanje vrednot, morale in etike: za kaj nam je mar in kakšen svet želimo. Verjetno ne moremo odgovoriti na vprašanje, kako najbolje ravnati z vodo, če ne razvijemo kolektivnega razumevanja o njeni pravi vrednosti.

LITERATURA IN VIRI

- Boccaletti, G., 2021. *Water: A Biography*. Pantheon.
- Boretti, A. in Rosa, L., 2019. Reassessing the projections of the World Water Development Report. Dostopno na: <https://doi.org/10.1038/s41545-019-0039-9> [21. 7. 2022].
- Ceres, 2022. Corporate expectations for valuing water 2022. Dostopno na: <https://www.ceres.org/sites/default/files/Ceres%20Corporate%20Expectations%20for%20Valuing%20Water%202022.pdf> [10. 9. 2022].
- Ceres, 2022. Protecting Global Water Resources. Dostopno na: <https://ceres.org/water> [10. 9. 2022].
- Climate Action Tracker – CAT, 2022. The climate Action Tracker. Dostopno na: <https://climateactiontracker.org/about/> [11. 7. 2022].
- Costanza, R. in Daly, H. E., 1992. Natural Capital and Sustainable Development. *Conservation Biology*, 6(1), 37–46. Dostopno na: <http://www.jstor.org/stable/2385849> [20. 9. 2022].
- HLPW – High Level Panel on Water, 2016. Action plan. Dostopno na: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/11280HLPW_Action_Plan_DEF_11-1.pdf [20. 8. 2022].
- HLPW – High Level Panel on Water, 2017. Bellagio principles on valuing water. Dostopno na: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/15591Bellagio_principles_on_valuing_water_final_version_in_word.pdf [30. 8. 2022].
- HLPW - High Level Panel on Water, 2018. Making Every Drop Count. An Agenda for Water Action. High-level panel on Water Outcome Document. Dostopno na: sustainabledevelopment.un.org/content/documents/17825HLPW_Outcome.pdf [20. 8. 2022].
- Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC, 2018. Global Warming of 1.5 °C. Dostopno na: <https://www.ipcc.ch/sr15/> [12. 7. 2022].
- Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC, 2022. Climate Change 2022. Adaptation and Vulnerability. Dostopno na: https://report.ipcc.ch/ar6wg2/pdf/IPCC_AR6_WGII_SummaryForPolicymakers.pdf [4. 7. 2022].
- OZN, 2015. Spremenimo svet: Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030. Dostopno na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilaterala/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf [20. 8. 2022].
- UNESCO, 2018. The United Nations World Water Development Report 2018: Dostopno na: <https://www.unwater.org/publications/world-water-development-report-2018> [20. 7. 2022].
- UNESCO, 2021. UN World Water Development Report 2021: Valuing Water.
- UNESCO, 2022. UN World Water Development Report 2022: Groundwater: Making the invisible visible.
- Valuing Water Initiative, 2021. What drives water scarcity? Dostopno na: <https://valuingwaterinitiative.org/what-drives-water-scarcity/> [20. 7. 2022].
- Wada, Y., Flörke, M., Hanasaki, N., Eisner, S., Fischer, G., Tramberend, S., Satoh, Y., van Vliet, M. T. H., Yillia, P., Ringler, P. in Wiberg, D., 2016. Modeling global water use for the 21st century: Water Futures and Solutions (WFaS) initiative and its approaches. *Geosci. Model Dev.*, 9, 175–222 Dostopno na: doi:10.5194/gmd-9-175-2016 [20. 8. 2022].
- Water Europe, 2017. Water Europe Water Vision – The Value of Water. Dostopno na: https://watereurope.eu/wp-content/uploads/2020/04/WE-Water-Vision-english_online.pdf [10. 8. 2022].
- We Are Water Foundation, 2022. Spletna stran: Dostopno na: <https://www.wearewater.org/en/> [20. 9. 2022].
- World Economic Forum, 2022. Water: Valuing Water. Curation: Circle of Blue. Dostopno na: <https://intelligence.weforum.org/topics/a1Gb00000015MLgEAM/key-issues/a1Gb00000015QvoEAE> [22. 8. 2022].
- World Economic Forum, 2022. Water: Water shortages must be placed on the climate-change agenda. This is why. Dostopno na: <https://www.weforum.org/agenda/2022/08/why-water-shortages-make-water-next-for-industry-reporting/> [24. 8. 2022].